

DEEL 2. Derde brief

De keizer vroeg eens waarom god zich niet kenbaar maakte aan China. Le Comte meent dat de Chinezen dat aan zichzelf te danken hebben *“vermits sy door een sondige onagtsaamheyt, en een vrijwillige verhardinge, so lichtvaardigglijck de gave Gods verworpen hebben.”*

Er zijn echter wel diverse bekeringsbewegingen in China geweest in de loop van de geschiedenis. *“Men twijfelt niet of den H. Thomas heeft het gelove in Indien gepredikt, en ’t is seker dat d’ Indianen ter dier tijdt China volkomentlijk kenden...”* (p. 259)

De ontdekking van de steen van *Signanfou* in 1625 heeft ons een belangrijke kerstening van China leren kennen die. Het gaat hier om de Nestoriaanse stèle die in Xian bewaard wordt. Omwille van het belang van dat document geven we hier in extenso de tekst weer die in het boek 3 pagina’s beslaat. (pp. 260-262)

DERDE BRIEF,

Aan den Heere ROULLIE, ordinaris Raats-
heer van Staat.

*Behelsende de bevestiging en voortgang van de Christe-
lijke godsdienst in CHINA.*

MYN HEERE.

Inleyding.

De vierige pber die gy althijt tot de bevestiging / en de voortgang van de Christelijke godsdienst in China hebt laten blijken / doet my verhoppen / dat gy met eenig vermaakt sult ontfangen / de Brieven / die ik hebden de vrschept neme van aan u te schryven. Gy sult daar in niet alleen lesen / 't geen ik d'eere gehad hebbe van aan u over die materie / in de verschepde besoeckingen / daar mede gy mijn hebt geliebet te honoreren / te seggen / maer ook nog verschepde andere sichtselske aanmerkingen / die amsdien uwe curieushept en opmerkinge waardig sijn.

Gy sult / MYN HEERE, ongetwijfelt ook eenige vertroosting hebben in te sien / dat uwe sozgen / uwe gebeden / en uwe mildadigheden althijt met de zegeningen van den Hemel verselt gaan; en dat gy / so als gy doet / tot de bekeeringe van so veel zielen mede werkende / zelfs aan t'uytpeynde van de werelt een Vader van veel gelovigen komt te worden.

Vragen
wegen de
Christel.
godsdienst
by de
Keyser
voorge-
stelt,

So gy echter ongeagt al 't geen ik u seggen sal / vooz u selven sult willen verbergen het goede dat gy daar in werke / want het is beswaerlijk u sulks te doen gevoelen / so sult gy ten minsten bemerken / dat de pberige Missionarissen / die t' sedert meer als een eeuw in dat groote Weldt van het Euangelium gearbeydt hebben / niet t'eenemaal onwaardig sijn om het selve te beboutwen / en dat de byzgen die sy daar van versamelen gants Europa behooren aan te moedigen / om dat groote werk 't welk men dooz middel van haar so gelukkig begonnen heeft / te voltrekken. Onder de tegenwerpingen die de Keyser van China ons ter oorzake van de Christelijke godsdienst gemaakt heeft / is de dese geen van de swakste geweest. Of de kennisse JESU-CHRISTI, heeft hy somtijden gebragt / nootsakelyk ter salighept is, en so Gode ons andersints ernstelyk heeft willen behouden / hoe heeft hy ons van so lange thijt in de dwaaling gelaten? 't is meer als zestien eeuwen geleden / dat uwe godsdienst / d'eenichste weg die de menschen hebben / om naar den Hemel te gaan / in de

de werelt bevestigt is geweest; en wy hebbender hier niemetal van geweten. Is China dan so gering / dat het niet verbient dat men daar aan denken soude / terwyle dat so veel Barbaarse Volkeren verligt sijn geworden.

De Missionarissen hebben op die beswaarnis heel bondiglijk / en selfs op so een voegelyke wyse geantwoort / dat die Dozt daar ober volstaan heeft geschenen. Ik sal u / MYN HEERE, haare antwoorzen niet vermelden; gy het dien aangaande wel / al wat wy daar van hebben konnen denken. Maar misschien sult gy niet t'onzyden sijn om te verstaan / dat China niet so verlaten is geweest / als het sig inbeeldt. Wy weten al dat geen niet 't welk'er in die nieuwe werelt / t' sebert de doot van JESUS-CHRISTUS omgegaan is geweest; want de Chinesen sprekken in haare Historie bykans niemetal van 't geen de polityke regering betreft. De Goddelijke boozemigheyt is echter genoeg geregtvaardigt / wanneer sy tot haare bekering niets meer gedaan soude hebben gehad / als 't geen tot onser kennisse gekomen is.

Men twyfelt niet of den W: Thomas heeft het gelobe in de Indien gepeest / en 't is seker dat d'Indianen ter dier tydte China volkomenlyk kenden / waar aan sy bykans al t'samen eenige tribuut betaalden. 't Is mitdien heel bewyselyk dat de Apostel / aan wien die nieuwe werelt toevertrouwde is geweest / het schoonste gedeelte daar van / 't geen doen so ontverschepden in 't Oosten was / als Italien in Europa / ten tydte dat het Roomsche Ryk daar in het bloepensie is geweest / niet veronachtsaamt sal hebben gehad. Mitdien so sal hy sig selfs in persoon wel dertwaarts hebben begeven / of ten minsten so sal hy'er eenige van sijne Leerlingen heen gesonden hebben gehad.

Die gissinge welke dooz een bewijs in sig selven soude konnen verstreken / is nog te kragtiger geworden / t' sebert dat men aanmerkinge heeft gemaakt op 't geen de Chinese Historie van die tydte gewaagt. Deselbe segt / dat een man in China quam / en aldaar een Hemelsche leere predikate / 't was / boegt deselbe daar by / geen gemeen man / sijn leven / sijne wonderwerken / en sijne denngden beeden hem van al de werelt verwonderen; wyders / so leest men in een oudt Chaldeusch Breviarium van de Kerck van Malabar dese woorden / die selfs in 't officie van de W: Thomas staan. 't Is door middel van St. THOMAS, dat de Chinesen en d'Ethiopeers bekeert sijn geworden, en de waarheyt gekent hebben. En op een andere plaats; 't is door den H: THOMAS, dat is te seggen / door de predikatie van St. Thomas / dat het Koningrijk der Hemelen tot in het Keyserrijk van China is door gedrongen geweest. En in een onder leest men nog 't gene volgt: d'Indien, China, Persien &c. dragen aan St. THOMAS op, d'aanbiddinge die men aan u H: naam schuldig is. Wy weten de bekeringe niet die hy aldaar gedaan / nog hoe lange tydte de godsienst aldaar gebloeft heeft; maar 't is ten minsten seker / dat so beselbe daar in tot dese tydte toe niet behouden is geweest / de Chinesen sulhs aan haare selven te wijten hebben / vermits sy dooz een sondige onacht-

It 2

Antwoor-
den en ge-
dachten
van de
Missiona-
rissen
deswegen.

't Is be-
wyselyk
dat St.
Thomas
het ge-
loof aan
China ge-
predikt
heeft.

Wat
d'oude
Chinese
Historie
daar van
getuygt.

saam-

zaamhept / en een vijfwillige verhardinge / so lichtvaardiglijk de gave Gods verwoopen hebben

Waar in
meermaal
het Euan-
gelium
verkon-
digt is.

Dat selve is d'eenigste repse niet geweest dat onsen H E E R E deselve be-
sozt heeft gehad. Lange tijdt daar naer / dat is te seggen in de sebende
eeuwe / heeft een Catholijk Patriarch van d'Indien Missionarissen aan
deselve gesonden / die aldaar de godsdienst met heel veel gebolg predikten.
En alhoewel haer Historie daar van pers vermeld heeft / het is echter met
so wepnig woorden / en op so een duystere wijze geweest / dat wy noyt de
troost souden hebben gehad / van daar wel van onder regt te wesen / son-
der het gebal 't welk'er voor eenige jaren gebeurde / waar van sig de voor-
sienigheyt bedienen wilde / om het geloof bestendighker in dat groote Kei-
serrijk te bevestigen.

Lang ge-
mar met
steen in
d'aarde
gevonden.

In den jaare 1625 eenige Nedselaars d'aarde in de Probintie van
Chensi, digte by Signanfou, 't welk daar van de Hoofstade is / omgra-
vende / vonden een lange marmer Tafel / of steen / die voor desen in soyme
van een gedenkteken / naar de gewoonte van China was oppgeregt geweest /
en die de tijdt onder de pupnhopen van eenig gebout / of zelfs in d'aarde
bezgraven hadt / sonder dat men het gewaar was geworden.

Met en
groot
kruys en
geschrijf
daar op.

Die steen / dewelke tien voeten lang en vijf voeten breedt was / wierd
sozbuudiglijk besigtigt / en so veel te meer / om dat men boven aan desel-
ve een wel gesnede groot Kruys: en wat lager een lange reden in Chinese
karakterg / met eenige vzeemde letters / en aan de Lipden van 't Lande
onbekent sijnde; 't welk Sprische letters waren / quam te vinden. De
Keyses keeg daar berigt van / hy liet sig daar van een Coppe geben / en
hy heeft daar naer bevolen / dat men het gesepde gedenkteken in een Pa-
gode * bewaren soude / waar in deselve steen een vierendeel van een mijle
van de Stad Signanfou afgelegen / nog is. Diet hier in 't kortz wat
deselve behest.

Verkla-
ring van
't selve
geschrijf.

„ Daar is een eerste beginsel verstanelijk en geestelijk / 't geen uyt niet
„ alle dingen geschapen heeft / en 't geen eene self standigheyt in die per-
„ sonen is. Wanneer het den mensch voorbragt / so gaf het hem de oor-
„ spronkelijks gerechtigheyt / het maakte hem Koning van 't geheel al /
„ en meester van sijne hertstogten; maar de Duyvel deed hem onder ver-
„ soeking vallen / bedierf sijn gemoedt / en ontrufte de inwendige vrede
„ van sijn herte. Daar uyt sijn alle de rampen die het menschelijk ge-
„ slachte overladen / en de verschepde Sectens die ons verdeplen voort-
„ gekomen.
„ De menschen die t'sedert dat nootlottelijke oogenblik altydt in de
„ duysternisse gewandelt hebben / souden noyt de weg der waarheyt ge-
„ vonden hebben gehad / so eene van die goddelijke personen sijne godde-
„ lijcheyt niet onder de gedaante van een mensch verborren had gehad.
„ Dat is dien mensch dien wy MESSIAS noemen. Een Engel bood-
„ schapte sijn komste / en hy wierd eenige tijdt daar naer van een Maage
„ in Iudca geboren. Die wonderlijke geboorte wierd door een nieuwe
„ Sterre voorgebeeldt. Dommige Koningen die deselve gewaar wier-
„ den /

* Afgods Tempel.

„ De Zoon van Tai-tcoum , Kao genaamt / succedeerde hem in 't
 „ jaar 651. En bemoepde sig om de Godsdienst die zijn Vader aangeno-
 „ men hadt / te doen bloeyen. Hy beweegde den Bisschop Olopouen groot-
 „ te eere / en bouwde in alle Provincien Kerken voor den waaren Godt.
 „ In voegen dat de Bonzes , eenige jaaren daar naac / over de voorzgan-
 „ gen die het Chyftendom genaamt hadt geallarmeert sijnde / door alle
 „ soozten van middelen waren trachtende / om den loop daer van te stuy-
 „ ten.

„ De vervolging was groot / en het getal der Gelovige begon te be-
 „ minderen / wanneer onsen H E E R E twee persoonen berwekte die om-
 „ gemeen overden / die het geloof niet so veel byst beschermden / dat het
 „ in korte tijt sijn eerste luyster weder verkeeg. De Keyser aan sijne
 „ zijde hield het sijn van tijt tot tijt bezichtigen ; tot so verre / dat hy
 „ aan vijf Koningen beval in de Werk te gaan / en sig voor d'Outaars ne-
 „ der te buigen / en om'er in verscheide Steden ter eere van de Godt
 „ der Chylenen op te rechten. Aldusdien so wierd de Pylaar die door de
 „ haachten van de Bonzes geluwelt hadt / noch bestendiger en beter be-
 „ vestigt als opt.

„ Oabertusschen voer de Dozt voort / tekenen van sijn Godvuldig-
 „ heyt te geven ; hy liet de Schilderpen van sijn Dozt anders in de Werk
 „ brenzen ; hy offerde selfs op de Outaars hondert slukken zyde stoffe ;
 „ hy eerde ongemeen een Missionaris Ki-ho , die nieuwwelijhs uit Judea
 „ gekomen was / en gedurende al sijn leven vergat hy niets / 't welk
 „ toebrengen konde om het geloube in sijne Rijken uit te brengen. Ven-
 „ min die hem in 't Jaar 757. succedeerde / erfde sijn dencke so wel als sijn
 „ Keyserryk. Hy bouwde vijf Kerken. Sijne andere groote hoedaniche-
 „ den / so wel als de liefde van de Godsdienst hebben hem vermaact ge-
 „ maakt.

„ De volgende Keyserg / hebben tyders het Chyftendom door hare
 „ plakkaaten / en door haare voorbeelden bezaghtigt. Daar sijnder voor
 „ welke wy sonder vrees bidden. Sy waren ootmoedig en blyedsaam ;
 „ sy verzoegen de gebreken van haer Raasten ; en sy deden aan alle
 „ menschen wel. Siet daar hebt gy het waarachtig merkteken van een
 „ Chyften / en 't is door die weg dat de vrede en d'overbloedt in d'alder-
 „ grootste Rijken komen.

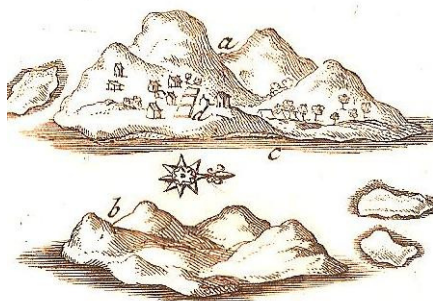
„ Andere hebben d'alderbierigste werken der liefde geoeffent. De Key-
 „ ser So-toum heeft offerhanden op de Outaars gedaan / en Kerken ge-
 „ bouwet ; boven dien so vergaderde hy alle jaaren de Priesters van twee
 „ Kerken / die hy selfs met eerbiedicheyt veertig dagen lang diende ; hy
 „ gaf aan d'armen spijse / hy kleeide de geene die naakt waren / hy ge-
 „ magde sicken / en hy bezooft de dooden. 't Is om de geheugenisse van
 „ die groote daaden te bewaren / en om aan de nakomelingschap de re-
 „ gembooyligen staat van de Chyftelyke Godsdienst te doen weten / dat
 „ wy dit gebeurtenen op gezegt hebben in 't jaar 782.

„ Daar hebt gy / M Y N H E R R E , een getrouw en kozt verhaal van
 „ 't geen

Een volgende en definitieve fase in de kerstening begon met Franciscus Xaverius in 1552.

In 1688 bezocht pater Caroccio, een Portugese jezuïet, het graf waarop een steen
 aangebracht was in het Lajjn, het Portugees en het Chinees en het Japans: *“t Is alhier dat
 Xaviero een waaragtig Apostolisch Man begraven is.”* Er was daar toen al een verering voor
 de heilige gegroeid. Men kan over Xaverius niet zwijgen wanneer men over de missie in het
 Oosten wil spreken.

*a. Eyland Sanciam. b. Lampacao.
c. De Haven. d. Grafstee van
St Xavier.*

Folio 54 in het boek

Dan spreekt hij over de paters Roger, Pasio en Ricci *“alle drie Italianen, om alle haare sorgen, en so het nootsakelijk was, al haae bloedt, daar tot aan te wenden, en te besteeden.”* (p. 265) *“De Vader Ricci onderscheyde sig boven al door sijn yver en bequaamheyt; want hy was bondig wegens de gewoonten, van de godsdienst, van de wetten en van de ceremonien van ’t Landt, die hy lange tijdt te vooren tot Macao bestudeert hadt, onderwesen. Hy sprak de taal seer wel, hy verstont volkomentlijk haar karakters; al dat selve met zeeden die ongemeen gereguleert waren, met een naturel, ’t welk sagt, gemakkelijk, en believende, en met een sekere indringende geest, die hem eygen was, en die men nauwelijks afweeren kost; maar boven al met die brandende yver, die de H. Geest gewoon is in de Evangelische arbeyders t’inspireren, t’ samen gevoegt sijnde; al dat selve, seg ik, verwierf hem in korte tijdt d’agting van een groot man, en van een Apostel.”* (p. 265)

Een kleine opmerking over het Nederlands en de typografie. Een punt wordt door een dubbelpunt weergegeven zoals in H. Geest. Op het einde van een zin staat een punt zoals ook nu gebruikelijk. In de tekst komt veelvuldig / voor. Ik heb het ‘vertaald’ door een komma. Een puntkomma wordt (weinig) gebruikt. Een zelfstandig naamwoord krijgt vaak een hoofdletter. Nochtans niet altijd. Woorden die eerder abstract of minder ‘zichtbaar’ zijn krijgen dan weer vaak geen hoofdletter bv. verwondering, taal, yver...De eindletter d en t zoals in Landt, bestudeert hadt, vraagt speciale aandacht zoals ook de y of ij.

De missionarissen konden profiteren van het succes van pater Ricci. Na zijn dood kwamen er grote moeilijkheden door Portugese *“valsche Broeders”* die blijkbaar beducht waren dat ze hun invloed in China zouden verliezen.

Na de dood van Ricci breekt er in 1615 een vervolging uit. *“Het onweder geduyrde by de ses jaaren.”* (p. 268) Adam Schall kan het tij keren: *“Vader Adam Schaal, een Hoogduytser van Natie die aan ’t Hof verscheen, gaf een nieuwe glans, aan het wder aangroeyende Christendom.”*

Op pp. 269-270 wordt een wondere historie verteld van pater Faber die in de stad *Hamtchoum* in de provincie *Chensi* tot tweemaal toe een sprinkhanen plaag met succes en wijwater afweert.

Een keizerin wordt met haar zoon bekeerd maar *“d’een en d’ander hadden nauwelijks de tijdt om haar geloof t’ overleven...”* want de Tartaren veroveren het rijk. De tijd is onzeker maar de nieuwe keizer kiest voor pater Adam om *“de bestieing van de wiskonsten”* eerder dan voor de *“Mahometanen”* die toch al 300 jaar het vertrouwen genoten. Daar komen natuurlijk moeilijkheden van (p. 272-273) maar Schall wordt door een aardbeving (*“Dat wonder werk verbaasde al de werelt.”*) en het optreden van pater Verbiest gered. *“Hy was naar de doot van den Vader Adam voorzitter van de Wiskonstenaars geworden en was met den Almanach van het Keyserrijk beladen.”*

Pater Verbiest wordt bevorderd en het christendom kreeg weer mogelijkheden *“en de Keyser bestelde merkelijke sommen om hem [Adam Schall] een deftige Grafstede op te rechten, die men noch tegenwoordig ter plaatse van sijne begraaffnisse siet; met beelden en verscheyde andere figuren van marmer, volgens de gewoonte van ’t Landt verciert.”*(p. 275).

De missionarissen worden wel bespied maar hun daden beantwoorden aan hun woorden.

Door een rebellie (p. 277) en onder druk van verdachtmaking (p. 278) giet Verbiest kanonnen voor de keizer. Hij doet dat goed *“Alle die stukken kanon waren heel dun en heel ligt, maar men versterkte deselve met ribbens, van vooren af tot achter toe, langs heen deselve gelegd en met sterke ysere banden, in forme van ringen...”*

Zoals zo vaak klaagt Le Comte, hier bij monde van Verbiest, over het tekort aan missionarissen (p. 279).

Dan volgen 4 pagina’s over diverse bisschoppen die als vicarissen naar China gestuurd werden. We geven de tekst volledig weer. De onderliggende kwestie is natuurlijk het feit dat Lodewijk XIV op eigen gezag missionarissen naar China stuurde en daardoor het padroa van Portugal miskende.

leekende / bertaanende / de Priesters van 't Landt intropende / het Sacrament van 't kozmfel bedienende / wyders so veel hem mogelijk was alle de herten vereenigende / die de verscheyde belangen in de liefde J E S U - C H R I S T I schenen verstaunt te hebben / en alhoewel hy upt de natuure aan Portugaal niet aangenaam kon sijn / als wiens pterfien met de bevestiging van Apostolische Vicarissen niet ober een quam / so heeft hy echter de gemoederen met so veel voorzigtigheyt behandelt / dat alle de Natiën geloofden aan hem bysondere verplichtingen te hebben.

De tweede Bisschop / aan wien de H: Stoel de qualiteyt van Apostolische Vicaris gaf / was die van Basilea, een Chincez van Natie / door de Vaders van St. Franciscus opgevoedt / en daar naar een Religieus van St. Dominicus gewoeden. So ras ale hy maar enkele Missionaris was / so had hy een groote pber tot de bekeeringe van sijn liebe Vaderlandt / en gedurende de herbolging van Vader Adam, so was hy d'eenigste sicut van de godsdienst in alle de Problintien die hy doozwandelde / en die hy in 't geloof versterkte. Wanneer hy tot Bisschop was ingewydt; so verbulde hy volmaaktelyk alle de plichten / en de H: Stoel keurde sijn gedrag so goet / datse hem de bypheyt gaf om sig voor een Succesleur te verkiefen. Hy noemde in der daade ook in sijn plaats den eertw: Vader de Leonilla, Italiaan / en Religieus van St. Franciscus, die in een afgefondert leven een model van een volmaakt Geestelyke geweest was / en die in de getwigtig bediening van Apostolische Vicaris / alle de pber / alle de voorzigtigheyt / en alle de stantvastigheyt betoont heeft / die de regering van een groote kerk berepste.

Mitsgaders van den Bisschop van Basilea, Chincez.

D'Heer Bisschop van Basilea, wierd naar dat hy sig dien waardigen navolger van sijn Apostelschap verkrege hadt / tot Nanking siek / en stierf vol sijnde van die gelukfalye dagen / die Godt aan sijnre Hepligen op deser aarde verleent. Hy liet op sijn sterben dat levendig geloof na / waer mede hy in sijn leven bezielde was geweest; en die laatste oogenblikken waer in hy toonde vol van tedere gruoelens van de Christelyke hoope doozdrongen te wesen / schenen hem een voorszmaak van het Paradijs te wesen. Alle de bitterheyt was booz de Missionarissen / van welke hy tederlyk beminde was; en booz de Christenen / die in sijn persoon d'eerste Priester / d'eerste Religieus / en d'eerste Bisschop die China noch opt aan het Christendom verleent hadt / verloren. Also deffelsgeheugenisse ober al in zegeninge was / so heeft men hem op verscheyde plaatsen laten uptschilderen; en d'eerwaardige Vader Leonilla heeft sijn afbeeldsel aan de Hepl: Congregatie overgesonden / 't welk ik alhier heb laten snyden / om de geheugenisse te bewaren van een Prelaat / wien sijn verdiensten en de bysondere verbintenissen die wy aan hem hebben / aan ons ewwig recommandabel behoren te maken.

Deffels salig overslyden.

Woven dien so bereerde de Paus noch met den tijtel van Apostolische Vicarissen / twee Geestelyken / d'Heer Maigrot en d'Heer Pin alle beyde Leeraars van de Sozbonne / die bechnogt / pberig / en getrouw waren om de meyningen van den H: Stoel op te volgen / en om het met een

Andere twee Apostolische Vicarissen, wooydt

¶

woordt te seggen / die medgefellen van den Heere Biffchop van Helio-
polis, en Erfgenamen van fijn dubbelde Geest waren.

Gebrekk
van Miffionariffen
in China,
en waar
van daan.

So het getal der Miffionariffen / dat van de Herberg beantwoordt
hadt / de Kerken van China fouden dan volkomentlyk vervult fijn
geweest ; maar gelijck als ik gefeyt hebbe / de groote fozge die peder
dzoeg / om defelke met uytfluyting van andere te verfozgen / maakte
dat niemandt fig verhaafte om derwaarts te gaan. Eerlyke Lupden /
en die gene felfs / die gelegenheyt tot die wanordere gaven / waeren hep-
melijck fuchende. Sommige pberige perfonen dedden haar beffe om
daar in een behulpmiddel toe te brengen. d'Heer Biffchop van Munfter
en Paderborn, die de fozge van fijn Kerk niet waren belettende / om
fijn gefichte tot d'uytpeyden van het Oosten toe uyt te ftrekken / fon-
derde vooz altoos agt Miffionariffen naar China ; maar also hy kojt
daar aan ftierf / fo wierd fijn laafte wil niet wel uytgevoert. An-
dere in Vrankrijk, in Spanjen, en in Italicn, namen heel veel moepte /
om die verlaten Sending te hulpe komen / maar het was te vergeefs.

Beftuyt
dat de Ko-
ning van
Vrankrijk
daar toe
neemt.

Lodewijk de Gzootte die alleen fo pberig tot de beftiguing van het ge-
loof was / als al de andere Dozfen te famen waren / geloofde neffens
de groote beffepnen die hy van lange tijdt bedagt hadt / om de gods-
dienft bloepende in Europa te maken / dat hy het goede 't welck daar
toe in Afia gedaan konde woerden / ook niet vergeten moest. Hy was
gevoelig van het gebrek van China, 't welck de Pader Verbielt in een
van fijne Brieven op d'alderbetweeggelijckfte wijffe van de werelt vooz
gefeyt hadt ; en alhoewel hy wel wift / dat hy geen Miffionariffen
konde maken (een qualicept die d'eenige Stadhouder van JESUS-
CHRISTUS ons geven kan) fo twijfelde hy echter niet / of Wif-
kunfliche Geestelijken / met fijne befeelen tot de volmaaktheyt der
Sterrenloophunde uyt te voeren / fouden te gelijck ook met een goede voort-
gang / volgens den Geest van haar roeping / tot de bekeering der
ongelobigen konnen arbeeyden. Men had hem felfs ook doen begyp-
pen / dat'er onder de middelen / waar van de menfchelijke voozfichtig-
heyt fig nuttiglyk in d'alderheyligfte handelingen kan bedienen / geen
waren / die de faaken van den godsdienft in China meer als de Wiffionariffen
naars bebozderd hadden.

Die fies
Jefuiten
derwaarts
fendt.

Also hy miffdien te gelijck aan fijn pber tot de bebozdering van het
geloof / en aan de begeerte die hy hadt / om de wetenfchappen te vol-
maken wilde voldoen / fo verkoos hy fies Jefuiten / die hy geloofde
bequaam te wesen om de Geleerden genoeg te geven / en om eerlyke
Lupden te konnen fichten. De gene die daar toe laft kregen / hadden
wel gewenft dat fy alle nootfakelijke hoedanigheden tot die bediening
hadden mogen hebben ; fy vertrokken ten minften vol van goede wil-
le / en bereyt fynde om haar leven en haare geringe talenten tot des
te grooter heerlykheyt Gods / en geholglyk aan de godbzuchtige beffep-
nen van den grootften Koning ter werelt / op te offeren.

Wanneer wy in China quamen / fo vonden wy het felve in die ftaat ge-
lyk

lijkt ik u die alhier vermeldde / met een vollen oegst beladen sijnde / en by naar van arbeiders ontbloot / of om my te bedienen van de woorden van Dader Intorcetta , een van de voortreffelijkste Missionarissen die in sijne tranen bedronken lag / dewelke hem de droefheyt van haar beclaten te sien / gestadig deed uyt storten : *benedictus Deus qui fecit nobiscum misericordiam suam , liberavit vos a naufragio , ut propè naufragam missionem nostram ab aquis lacrimarum summique mæroris eriperet ; vos omnes in corde servo & tanquam veros Societatis filios virosque Apostolicos intimis , animi præcordiis amplector , beduydende ;* Godt sy gedankt die sijne barmherticheyt aan ons bewesen heeft , hy heeft u van Schipbreuk bevrijd , op dat hy onse bykans schipbreukige Sending uyt de wateren der tranen en der aldergrootste droefenisse verlossen soude ; Ik diene u alle met mijn herte , en omhelse u als rechte Soonen der Maatschappye , en als Apostolische mannen , met de binnenste ingewanden mijns gemoets. Op die wijze sprak hy tot ons in sijn eerste Brieft / om ons tot den heerlijken arbeid van sijn Sending aan te moedigen.

Hoedanig deselve aldaar ontfangen wierden.

De goddelijks voorzichtigheyt gaf ons wel haast gelegenheyt om ons daar in nuttiglyk te gupen ; en so wy geen ander goet gedaan hadden gehad / als dooz ons voorbeeld verschepte andere Missionarissen / die ons derwaarts gevolgt sijn / en die krachtelyk in 't werk des HEEREN arbeiden / te betrekken / het soude echter voor ons een groote troost / en voor China een heel groot voordeel geweest sijn. 't Geen noch te meer troostelyk is / dat is / dat wy daar geholpen hebben / om ten deele de hinderpalen waar van ik reets gesproken hebbe / weg te nemen. Paus Innocentius de 8. schoofte op de vertooningen van den Dader Tachard , die van den Eerwaardigen Dader Generaal Alexander de B. J. ondersteunt wierden den eedt / verleende hoort daar aan drie Bisschoppen op de nominatie van den Koning van Portugaal / d'een voor Peking , d'ander voor Nanking . en de derde voor Macao. En onse tegenwoordige Heft: Dader / die in sijn persoon alle d'pber / alle de godvruchtigheyt / en alle de wijsheyt van sijne voorzaten beslypt / door deselve Geest gezeven / (en so ik het so dert seggen) bewogen sijnde / dooz 't geen ik d'eer gehad hebbe aan hem wegens de tegenwoordige staat van de Sendingen te vertonen / staat gereet om alle de bysondere aangelegenheden door de wijse raadt van de B. Congregatie te reguleren. Op dat men van nu voortaan sig niets meer als het belang van de godsdienst soude laten ter herten gaan / en op dat de Natien van Europa in de liefde JESU-CHRISTI vereenigt sijnde / met gelijck oberleg tot de volmaking van dat groote werk souden mogen arbeiden.

Uytwerking van der selver vertrek.

Daar hebt op / MYN HEERE , een algemeen denkbeeld van de bebestiging en van de voortgang van het Christendom in het Keijzerrijk van China , t'sedert de prediking van d'eerste Apostelen af / tot dese tijdt toe. Die Keck dewelke eertijds voortreffelyk was / en die daar naar ganschelyk dooz het bygeloof omgesloten is geworden / is

Beslyt.

Qu 2 .

epu

Hij eindigt zijn brief zoals zo dikwijls, met een oproep om meer missionarissen naar China te zenden, want de oogst is groot.